

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙОЇ
РОБОТИ СТУДЕНІВ
з дисципліни
«ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ»
(для аспірантів)**

Київ - 2018

Підготовлено кандидатом історичних наук,
доцентом кафедри філософії та політології *Чирковою О.А.*

Затверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 8 від «22» березня 2018 р.)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ «МАУП»» (Протокол № 8 від 29.03.2018 р.)

Чиркова О.А.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Глобалізація політичної культури» (для аспірантів). – К. : МАУП, 2018. – 29 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст навчальної дисципліни «Глобалізація політичної культури», виклад методів, типів і форм звітності самостійної роботи аспірантів з дисципліни «Глобалізація політичної культури», а також контролю за нею, питання для самоконтролю, основні етапи оволодіння навчальною дисципліною, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета: систематизувати і провести порівняльне дослідження наявних концепцій глобалізації з виявленням ступеню впливу процесу глобалізації на розвиток політичних інститутів і процесів; дати оціночну характеристику впливу глобалізації на національну державу, на демократичні процеси; дослідити емпіричні характеристики антиглобалістського руху, проаналізувати притаманні йому суперечності і перспективи.

Коротка характеристика: Глобалізація як якісно самостійна, складна система явищ та відносин. Політологія глобального світу. Транснаціональні політичні еліти. Уніфікація методів та методології сучасного освітньо-наукового процесу. Болонський процес. Національна і регіональна політика в умовах глобалізованого світу. Універсалізація та фрагментація політичної дійсності в сучасному політичному дискурсі. Погляди гіперглобалістів на сучасний розвиток економіки і політики. Транснаціоналізація і її сучасне політологічне осмислення. Мультикультуралізм, уніфікація та національна ідентичність.

Результати навчання: аспірант повинен

знати:

- основні переваги і недоліки процесу глобалізації
- конкретні маркери глобалізації та індикатори обумовлених нею змін
- вплив транснаціоналізації на політичних інститутів, структур, відносин
- основні доктринальні аспекти глобалізації в політологічному дискурсі
- концепцію поглядів гіперглобалістів

уміти:

- аналізувати загрози і виклики глобалістичних тенденцій для національних держав
- прогнозувати можливі кризи і ризики
- пропонувати альтернативні шляхи розвитку ситуації чи виходу з зони ризику

Методи викладання: лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації.

Метою організації самостійної роботи аспірантів є формування у майбутніх докторів філософії навичок самостійного здобуття знань у галузі глобалістики та культурології, сприяння аналізу політичних процесів демократизації сучасного суспільства та виборчих систем у різних країнах і за різних умов; така мета передбачає оволодіння вміннями та навичками формулювати зміст та мету власного дослідження, організовувати самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення питань, оптимізувати пізнавальну і розумову активність, проявляти здатність до творчого та аналітичного мислення. Важливість принципу індивідуального пошуку знань пояснюється його сприянням розвитку допитливості, зацікавленості, орієнтуванням на дослідницьку роботу теоретичного або дослідного рівнів і зближенням самостійної роботи з науковим пошуком. Спираючись на даний принцип, викладач бере активну участь в організації самостійної роботи студентів, співвідносячи її з навчально-освітньою діяльністю в аудиторії.

Зміст самостійної роботи аспіранта над темами в межах дисципліни «Глобалізація політичної культури» визначається її навчальною програмою, методичними матеріалами, тематикою для написання контрольних та реферативних робіт. Забезпечується самостійна робота аспіранта працями, визначеними як першоджерела для обов'язкового опрацювання, системою навчально-методичних засобів (підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій викладача, практикумом тощо). Методичні матеріали передбачають можливість самоконтролю з боку аспіранта, його здатність до опрацювання як наукової, так і публіцистичної літератури.

Самостійна робота аспіранта над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни «Глобалізація політичної культури» може проводитися в бібліотеці МАУП, у Національній парламентській бібліотеці, в Центральній науковій бібліотеці імені В. І. Вернадського, а також у віртуальних бібліотеках мережі Інтернет. В останньому випадку опрацювання літератури, як переліченої в основному та додатковому списках рекомендованих джерел, що додається, так і такої, що знаходиться самостійно, потребує особливої уваги відповідно до норм і правил пошуку наукової інформації та методології демаркації наукового та ненаукового (псевдонаукового) знання. Засвоєння під час здійснення самостійної роботи найважливіших і найскладніших питань зі змісту навчальної дисципліни перевіряється у формі загальної дискусії та обговорень в аудиторії, зокрема під час проведення семінарських занять.

Самостійна робота студентів над темами в межах дисципліни «Глобалізація політичної культури» передбачає:

1. самостійне вивчення частини курсу шляхом конспектування лекцій, написання контрольних робіт, рефератів, повідомлень, виступів на семінарських заняттях;
2. роботу з першоджерелами наукового та публіцистичного характеру, підручниками та періодичною літературою;
3. позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих питань на студентських конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

Самостійна робота аспірантів контролюється так само, як і навчальний матеріал, що опрацьовується під час навчальних занять.

Тематичний план

дисципліни

“Глобалізація політичної культури”

	Зміст модулів курсу
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури
1	Тема 1. Поняття політичної культури.
2	Тема 2. Структура і функції політичної культури.
3	Тема 3. Проблема типологізації політичної культури.
4	Тема 4. Політична соціалізація.
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу.
5	Тема 5. Цінності і доміанти політичної культури суспільств західної цивілізації.
6	Тема 6. Цінності та особливості політичної культури східних суспільств.
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Політична культура українського суспільства.
7	Тема 7. Політична культура українського суспільства.
8	Тема 8. Проблеми діалогу і взаємодії політичних культур в сучасних умовах.
	РАЗОМ ГОДИН: 120

Зміст дисципліни за модулями

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури

Категорія “політична культура”: зміст, основні концептуальні роробки поняття, етапи формування теорії політичної культури. Необхідно звернути увагу на те, що систематичне використання поняття “політична культура” почалося з 50-х років 20 століття. Дослідження різних аспектів політичної культури – характеру зв’язку між соціальною структурою суспільства і культурою, особливостей політичної поведінки людей різних національностей і культур, ступеня впливу традицій на розвиток політичного процесу, ролі людського чиннику в політиці – мають давню історію. Феномен, який в сучасній науці визначається як політична культура, був предметом уваги багатьох мислителів: Платона, Арістотеля, Н.Макіавеллі, Ш.Монтеск’є, А.де Токвіля, К.Маркса, М.Вебера, М.Бердяєва, К.Мангейма та інших. Поняття “політична культура” зустрічається у російського історика В.Гер’є. Проте, першим, хто концептуально використав поняття “політична культура”, був німецький історик-просвітник 18 століття Й.Гердер. Категоріального статусу воно, як вже зазначалося вище, набуває у другій половині 20 століття завдяки зусиллям Г.Алмонда, С.Верби, Л.Пая, Д.Каванаха, У.Розенбаума, Д.Елазара, К.фон Бойме та інших, які закріпили його в політологічному лексиконі. Багато науковців попередником терміна “політична культура” вважають поняття “національний характер” і певний час в науці, особливо в 19 столітті, елементи політичної культури досліджувалися в межах аналізу національного характеру.

Теоретичною передумовою концептуальної розробки проблеми політичної культури виступили дослідження політичних систем, основну констатуючу ознаку яких велика кількість вчених вбачали в наявності цінніснообумовлених зв’язків між владою і суспільством. Іншими словами, в якості об’єднуючого і стабілізуючого чинника політичної системи розглядалися політичні цінності. Таким чином, виникнення теорії політичної

культури – це своєрідна спроба подолання формальних, інституціоналізованих методів дослідження політики, прагнення об'єднати офіційну та реальну політичні системи, зв'язати процес прийняття управлінських рішень та політичну поведінку громадян. Підсумовуючи аналіз різних трактувань політичної культури, можна їх згрупувати в три основні групи:

- політична культура - суб'єктивна сфера, яка лежить в основі політичної діяльності, це: орієнтації, система цінностей, символів, вірування і установки індивідів на політичні дії;

- політична культура – це спосіб духовно-практичної діяльності, зокрема реалізація політичних знань, ціннісних орієнтацій і моделі поведінки. В даній групі трактувань політична культура – це політична свідомість і політична поведінка, відповідно в структурі політичної культури виділяються компоненти пізнавального, емоційного, оцінного і поведінкового характеру.

- політична культура – це політична свідомість, політична поведінка плюс політичні інститути. Вважається, що на індивідуальному і груповому рівнях політична культура виступає як єдність політичної свідомості і поведінки, то на соціетальному рівні вона доповнюється культурою функціонування політичних інститутів, які складають політичну систему суспільства.

Структурні компоненти політичної культури: поліваріативність підходів. Крім орієнтацій, на думку багатьох науковців, до структури політичної культури входять: політичний досвід, традиції; політичні стереотипи; політичні міфи; моделі політичної поведінки особистості і груп; моделі функціонування політичних інститутів; політична ідеологія; політичні символи; політична соціалізація.

У сфері свідомості політичну культуру характеризують такі показники:

- ступінь зацікавленості суб'єкта політикою (великий, середній, малий, цілковита відсутність інтересу);

- ступінь розвитку політичної свідомості суб'єкта;
- ставлення до існуючої політичної системи в цілому, її окремих інститутів, їх символів та певних осіб;
- ставлення до інших учасників політичного процесу;
- готовність брати особисту участь у політичних акціях, і пов'язані з цим очікування;
- уявлення про «правила політичної гри» (межі можливого і неможливого);
- ставлення до закону і норм;
- характер політичної і політико-ідеологічної самоідентифікації («я - лівий», «я - центрист», «я - ліберал»);
- політична мова.

У сфері поведінки політична культура має наступні показники:

- форми і ступінь участі в політичному житті суспільства (мітингах, демонстраціях, політичних страйках, пікетах, партійній діяльності);
- форми і рівень взаємодії з державними інститутами (конфронтація, співробітництво, неспівпраця);
- форми і рівень взаємодії з інститутами громадянського суспільства;
- форми і рівень взаємодії з іншими суб'єктами політичного процесу;
- тип електоральної поведінки.

Інституційний рівень політичної культури передбачає виявлення:

- методів управління системою (демократичні, авторитарні, тоталітарні);
- методів прийняття і здійснення політичних рішень;
- методів взаємодії з іншими політичними системами та інститутами;
- методів регулювання соціально-політичних конфліктів;
- типу електорального процесу (форм і методів організації виборів);
- засобів захисту корпоративних (національних) інтересів.

Проблема типологізації політичної культури: “класичні” підходи і сучасний погляд. Серед «класичних» типологій варто звернути увагу на класифікації Г.Алмонда і С.Верби, Є.Вятра. Серед нових підходів слід виділити цивілізаційний підхід, підхід У.Розенбаума, К.Гаджиєва,

Д.Каванаха. Сучасна політична наука пропонує ще декілька класифікацій політичної культури. Зокрема, в залежності від суб'єкта політики політична культура поділяється на: політичну культуру загальнолюдську; цивілізації; суспільства; соціальної спільноти і групи; особистості. Залежно від сфер політичного процесу: політична культура володарювання, управління; політична культура політичної участі; політична культура політичної опозиції. Залежно від форм і методів здійснення влади (політичного режиму): тоталітарна політична культура; авторитарна політична культура; демократична політична культура; політична культура перехідного типу. За ступенем розповсюдження: масова політична культура; елітарна політична культура.

Питання політичної соціалізації: поняття, типи, етапи. Основні канали та шляхи формування політичної культури.

Поняття електоральної культури. Політична і електоральна культури. Поняття правової культури суспільства. Політична і правова культура суспільства, їх співвідношення. Обумовленість політичної культури історичними, ментальними, соціальними чинниками. Поняття субкультури і політичні субкультури.

Змістовий модуль 2. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу.

Поняття західної політичної культури, її історичні корені, традиції, характерні риси і доміанти. Територія розповсюдження західної політичної культури, її людський (більше 1 млрд. людей) і країновий потенціал. Феномен Західництва. Держава, право і гроші в політичній культурі Заходу. М.Вебер про роль протестанської культури у формуванні західного суспільства. Західна політична культура як переважно “партисипаторна” політична культура, яка склалася в умовах демократичного ладу. Західна культура як культура індивідуалізму. М.Вебер та Е.Фромм про два типи соціально-політичної поведінки в Західному суспільстві: 1) дія і поведінка, які

спрямовані на успіх (“мета виправдовує засоби”); 2) дія і поведінка, які мають високі моральні (етичні) цілі і доміанти (“Бути або мати?”). М.Вебер про цілеспрямовану, ціннісно-раціональну, афектну і традиційну соціальну дію і поведінку. Їх співвідношення в політичній культурі і традиції Західного суспільства. “Консенсус” між державою і громадянським суспільством. Роль середнього класу в політиці. Особливості масової участі в політиці, електоральна поведінка громадян Західних держав. Роль релігій у формуванні політичної участі громадян. Масова свідомість, політичні орієнтації і стереотипи сучасного західного суспільства. Діалектика модернізму і традицій в політичній культурі сучасного західного суспільства. Постмодернізм в політиці. Роль національних меншин в державах Заходу; особливості сучасної політики культури у сфері національно-етнічних відносин. Політична культура країн Європи, США, Канади, Великобританії. Регіональні особливості політичних культур в Західних країнах.

Цивілізації і культури Сходу. Східні культури про пріоритет колективу і колективне існування людини, її гармонії з природою. Ставлення східних культур до індивідуалістичної орієнтації. Несприйняття індивідуалізму, “речового матеріалізму” та ряду інших (матеріальних) особливостей західної культури в умовах Сходу. Солідарність, всезагальність, гармонія, поступовість як основні цінності східної культури. Трансформація і модернізація східних культур в сучасних умовах. Особливості громадянського суспільства. Авторитарно- традиціоністська доміанта політичної культури Сходу. Переважно авторитарна, “піддансько- партисипаторна” політична культура країн Сходу. Система політичних цінностей на Сході. Сталі традиції авторитарного правління в суспільствах Сходу. Рівень залученості індивіда до політики. Значимість традицій в розвитку політичної культури східних суспільств. Роль релігії у формуванні ставлення до політики. Роль масових ненасильницьких рухів в політико- культурній традиції Сходу. Традиціоналізм і модернізм в політиці східних

держав. Приоритет держави над громадянським суспільством, яке формується у східних країнах. Значний майновий “розрив” між елітами і масами в суспільствах Сходу. Нерозвинутість середнього класа. Приоритетна роль національно-етнічного чинника та свідомості в умовах поліетнічних держав Сходу. Регіональні політичні культури на Сході. Електоральна культура східних суспільств. Вибори і виборчі системи і політична участь на Сході. Політична культура східних цивілізацій: індо-буддистська політична культура, конфуціанська політична культура, політична культура арабських країн. особливості політичної соціалізації в деяких країнах світу.

Діалог культур Схід-Захід. Глобалізація та її значення для світового розвитку. Глобалізація та небезпека уніфікації світу. Проблема ідентичності. Діалектика глобалізації і ідентичності в сучасному світі. Модернізація і вестернізація в сучасному світі: реалії і протиріччя.

Змістовий модуль 3. Політична культура українського суспільства.

Цінності і домінанти української політичної культури. Умови формування політичної культури українського суспільства. Чинники формування політичної культури в Україні: історичний, геополітичний, соціально-економічний, ментальний, релігійний. Риси політичної культури в сучасній Україні. Регіональні особливості політичної культури України. Для *Центральної України* характерним є відносно поміркований стиль політичних процесів. Політична свідомість більшості населення цього регіону демонструє центристську позицію відносно Росії; більшість громадян підтримують необхідність економічних зв'язків з Росією. Проте домінує думка, що Україна і Росія повинні існувати як дві дружні, тісно пов'язані, але окремі держави. Мешканці цього регіону найбільш схильні до консенсусу з основних політичних і соціальних проблем. В *Західній Україні* процес формування громадянського суспільства відбувається швидше завдяки традиціям неурядових організацій і минулої активності його населення в дорядянський період. На сьогоднішній день найбільш висока концентрація в

Україні добровільних, громадських, молодіжних, релігійних та інших організацій. Рух, організований в Києві, мав найбільш активних прихильників саме в цьому регіоні. Українці з Галичини здійснювали походи до Києва для того, щоб вийти на демонстрації перед будівлею Верховної Ради, щоб підтримати акцію громадянської непокори. Їх політичні переваги будуються на абсолютному приматі ідеї незалежності української держави. Це найбільш політично активна і найбільш націоналістично зорієнтована частина населення України. *Східна частина України* включає Харківську, Донецьку, Запорізьку, Луганську і Дніпропетровську області. Значна частина цього регіону вважає, що головна причина економічної кризи – розрив економічних зв'язків з Росією, вихід з неї – їх відродження. Ідеологічний спектр політичних орієнтацій достатньо широкий. Достатньо впливові організації комуністичної і соціалістичної партій, є ветеранські організації. Відносно небагато молодіжних, громадських організацій. *Південна Україна* включає Одеську, Херсонську, Миколаївську області і автономну республіку Крим. Населення переважно представлено українцями, за винятком Криму. В політичному плані цей регіон може бути віднесений до пасивного, за винятком Криму. Існуючі в цьому регіоні представництва політичних партій переважно малоактивні. Для політичних установок мешканців цього регіону характерні проросійські симпатії, не дивлячись на відсутність організаційної бази. Для цього регіону притаманна наявність великої кількості дрібних клубів. Також на Півдні діють російські, українські, єврейські, болгарські культурні групи.

Особливості електоральної культури українського соціуму. Проблеми формування політичної культури в трансформаційному суспільстві. Держава і громадянське суспільство: проблеми взаємодії в Україні. Роль політичних партій і громадських об'єднань у формуванні політичної культури сучасного українського суспільства. Проблеми політичної соціалізації в Україні.

Поняття толерантності. Різні види толерантності. Політична толерантність. Толерантність та її значення в діалозі цивілізацій і культур.

Роль України в світовому процесі. Порівняльний аналіз політичних культур провідних світових та регіональних цивілізацій (суспільств), перспективи і можливості їх діалогу та взаємодії. Кроскультурний аналіз політичних культур Заходу – України – Сходу, перспективи і можливості їх діалогу та взаємодії у вирішенні глобальних проблем сучасності.

Метою самостійної роботи аспірантів є:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки студентів;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, навичок пошуку більш глибоких знань;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного аспіранта;
- оволодіння аспірантами культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власної точки зору на питання, що вивчаються.

Ефективність самоосвіти, яка є одним із основних методів навчання аспірантів, визначається постійністю, послідовністю і наполегливістю в роботі з навчальним матеріалом, здійсненням самоконтролю, систематичністю занять, вмінням поєднати практичні навички з теорією.

Основними формами самостійної роботи є:

- робота з підручниками та посібниками;
- робота з науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських та практичних занять на основі навчальної, монографічної літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;

- підготовка реферату;
- підготовка до аудиторної контрольної роботи;
- підготовка до консультації з викладачем;
- підготовка до іспиту.

Робота з літературою.

У списку рекомендованої літератури з кожної теми курсу подано монографії і статті вітчизняних вчених та політологів близького й далекого зарубіжжя. Звичайно, при підготовці не обов'язково обмежуватись цим списком.

Перш ніж розпочинати вивчення монографії чи статті, рекомендується познайомитись з відповідним розділом підручника, щоб мати загальне уявлення про досліджувану проблему. Працюючи з монографією, найбільш цікаві факти, судження й висновки доцільно занотувати, обов'язково посилаючись на автора.

Якщо у науковій літературі Вам зустрілась незрозуміла дефініція, обов'язково треба звернутися до відповідних словників чи довідників.

Окремий етап роботи з книгою – ведення запису прочитаного. Існує кілька форм ведення записів – план (простий і розгорнутий), тези, анотація, резюме, конспект.

План як найбільш коротка форма запису прочитаного, являє собою перелік питань, розглянутих у книзі чи статті. Кожен пункт плану розкриває одну зі сторін обраної теми, а всі його пункти охоплюють її в цілому.

Тези – стислий виклад основних положень тексту у формі твердження чи заперечення. Тези складаються після попереднього ознайомлення з текстом, слугують для збереження інформації в пам'яті і є основою для дискусії.

Анотація – короткий виклад змісту – дає загальне уявлення про книгу, брошуру, статтю. Резюме коротко характеризує висновки, головні підсумки.

Найпоширенішою формою записів є *конспект*, основу якого складають тези, доповнені міркуваннями й доказами.

Реферат – короткий виклад змісту одного або кількох документів з певної теми. Є інформативний і розширений види рефератів. Інформативний найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. У такому рефераті має бути зазначено предмет дослідження, мету роботи; наведено основні результати; викладено дані про метод і умови дослідження; відбито пропозиції автора щодо застосування результатів. Розширений реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих, наприклад, архівних, документів з певної теми, які викладено у вигляді зв'язаного тексту. Реферат складається з наступних частин: вступ; розділи; висновки; список літератури.

Іспит є підсумковою формою контролю знань апірантів і проводиться в усній формі.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з дисципліни

«ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ»

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури

Тема 1. Поняття політичної культури.

1. Дайте характеристику основним дослідницьким підходам, в яких предметом вивчення є політична культура.
2. Розкрийте сутність і значення політико-культурного підходу в політичній науці.
3. Використовуючи довідкову і навчальну літературу, проаналізуйте зміст декількох можливих визначень політичної культури і визначіть критерії, які покладено в основу інтерпретації даного феномену.

4. Коли почалися дослідження феномену політичної культури в вітчизняній політичній науці і як він розглядається в працях вітчизняних науковців?
5. Розкрийте основні риси політичної культури.

Темі рефератів:

1. Категорія «політична культура» та її місце в політології.
2. Політична культура як засіб легітимізації і ефективності політичної влади.
3. Обґрунтування і розробка категорії «політична культура» в працях зарубіжних дослідників.
4. Роль вітчизняних науковців в розробці категорії «політична культура».
5. Взаємозв'язок і відмінність категорій «цивілізація» і «культура». Дискусійність наукових підходів.
6. Культура політики і політичної діяльності.

Література (2-4, 6,10, 13, 23, 27)

Тема 2. Структура і функції політичної культури.

1. Розкрийте пізнавальні, морально-оцінні і поведінкові елементи політичної культури.
2. Дайте характеристику політичній культурі як системі орієнтацій, проаналізуйте види орієнтацій.
3. Розкрийте зміст понять: політична традиція, політичний стереотип, політичний символ.
4. Визначте «субстрат» і «змінні компоненти» політичної культури. Відповідь обґрунтуйте.
5. Розкрийте основні функції політичної культури.

Темі рефератів:

1. Політична свідомість і політична поведінка – елементи політичної культури.
2. Політична культура і традиції.
3. Політична культура і релігія.
4. Політична культура і національний характер.
5. Політичні стереотипи і політичні міфи як складові політичної культури.

Література (2-4, 6,10, 13, 23, 27)

Тема 3. Проблема типологізації політичної культури.

1. В чому полягає зміст цивілізаційного і формаційного піходів типологізації політичної культури?
2. Розкрийте сутність патріархальної, підданської і активістської політичної культури. Хто є авторами даної типології?
3. Дайте характеристику громадянської політичної культури за Г.Алмондом і С.Вербою.
4. Що таке «фрагментована» і «інтегрована» політична культура.
5. Порівняйте тоталітарний, авторитарний і демократичний типи політичної культури.

Темі рефератів.

1. Порівняльний аналіз політичних культур: Захід – Схід – Україна.
2. Проблема політичних субкультур в політичній науці.
3. Масова і елітарна політична культура.
4. Політична культура політичної опозиції.
5. Політична культура сучасної молоді.

Література (1,3, 7-10, 13-17)

Тема 4. Політична соціалізація.

1. Розкрийте зміст поняття «політична соціалізація».
2. Дайте характеристику системній, гегемоністській, конфліктній і плюралістичній моделям політичної соціалізації.
3. Визначте основні канали політичної соціалізації, розкрийте їх роль в цьому процесі.
4. Порівняйте, в чому полягає відмінність процесів політичної соціалізації студентів і пенсіонерів.
5. Дайте характеристику основним чинникам політичної соціалізації.
6. Розкрийте сутність політичного виховання і дайте характеристику його основним методам.

Темі рефератів.

1. Політична соціалізація особистості: сутність, чинники, механізми.
2. Політичне виховання і політична освіта як чинники формування політичної культури.
3. Політичне виховання і політична освіта молоді в сучасній Україні.
4. Роль ЗМІ в процесі політичної соціалізації.
5. Особливості політичної соціалізації в різних країнах світу.

Література (1,3, 7-10, 13-17)

Змістовий модуль 2. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу.

Тема 1. Цінності і домінанти політичної культури суспільств західної цивілізації.

1. Західно-європейська культура. Держава, право, гроші в політичній культурі Заходу.
2. Модернізм і традиція в політичній культурі сучасного західного суспільства.

3. Базові цінності політичної культури Великобританії.
4. Особливості континентально-європейської політичної культури (Німеччина, Південна Європа).
5. Цінності політичної культури США. Американський федералізм.

Темі рефератів:

1. Захід і Західно-Європейська цивілізація.
2. Модель західної політичної культури, її основні ознаки і риси.
3. Західна культура як культура індивідуалізму, її прояв в політичній сфері.
4. Проблема регіоналізму в західній політичній культурі.
5. Особливості електоральної культури в західних суспільствах.

Література (3,5,14-17, 21,23, 28)

Тема 2. Цінності та особливості політичної культури східних суспільств.

1. Загальна характеристика східних цивілізацій та їх політико-культурних домінант.
2. Індо-буддистська політична культура: зміст і особливості.
3. Конфуціанська політична культура.
4. Політична культура системи арабських країн.

Темі рефератів:

1. Цивілізації і культури Сходу.
2. Поняття політичної культури Сходу, її риси та домінанти.
3. Регіональні політичні культури на Сході.
4. Політична культура і політичне лідерство у східних суспільствах.
5. Порівняльний аналіз західної і східної моделей політичної культури.

Література (3,5,14-17, 21,23, 28)

Змістовий модуль 3. Політична культура українського суспільства.

Тема 1. Політична культура українського суспільства.

1. Домінанти політичної культури сучасної України.
2. Регіональні особливості в політичній культурі України.

Темі рефератів:

1. 1. Політичні орієнтації і стереотипи в політичній культурі українського суспільства.
2. Особливості політичних субкультур в сучасній Україні.
3. Роль політичної соціалізації у формуванні демократичного типу політичної культури.
4. Політична і правова культура в сучасній Україні.
5. Регіональні особливості політичної культури в Україні.

Література (1-3, 7, 11-14, 17, 23, 25)

Тема 2. Проблеми діалогу і взаємодії політичних культур в сучасних умовах.

1. Політичні культури в сучасному світі. Проблеми діалогу сучасних культур і цивілізацій.
2. Поняття та види толерантності. Політична толерантність та її значення в діалозі цивілізацій та культур.

Темі рефератів:

1. Цивілізації та світові системи. Основні принципи міжсвітового підходу.
2. Проблеми глобалізації, демократії та розвитку націй.

3. Проблема пошуку діючих моделей і принципів багатополюсного і полікультурного світу.

Література (1-3, 7, 11-14, 17, 23, 25)

ОСНОВНІ ЕТАПИ ОВОЛОДІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

ЛЕКЦІЯ	Дає наукові основи знань, знайомить з важливими теоретичними та фактичними матеріалами, виділяє головні проблеми та питання щодо тематичного змісту курсу.
СЕМІНАР	Розширює, поглиблює, закріплює знання. Дає навички самостійної наукової роботи. Активізує мислення, формує ораторські навички. Сприяє перетворенню знань у переконання.
КОНСУЛЬТАЦІЯ	Допомагає з'ясувати незрозумілі питання, міцно засвоїти найбільш складні теоретичні положення, якомога краще підготуватися до занять та заліку.
САМОСТІЙНА РОБОТА	Підвищує загальноосвітній та культурний рівень особистості. Формує навички роботи з науковими джерелами. Розвиває творче мислення. Сприяє плідному вивченню навчальної дисципліни.
НАУКОВИЙ ГУРТОК	Формує навички науково-дослідної роботи. Поглиблює знання та вчить використовувати їх у практичній діяльності. Пробуджує інтерес до вивчення та збереження духовних цінностей національної культури.
ЕКСКУРСІЯ	Створює наочне уявлення про конкретні історико-культурні та духовні цінності, діяльність видатних діячів у сфері релігії та культури. Сприяє встановленню зв'язку між теоретичними знаннями та життям.

ЕКЗАМЕН	Контролює рівень знань студента. Стимулює навчальний процес. Сприяє повторенню, уточненню та закріпленню знань. Розвиває уміння правильно формулювати думки та грамотно їх висловлювати.
----------------	--

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Варіант 1.

1. **Зазначте основні блоки елементів, що визначають структуру політичної культури:**
 - а) культура політичної свідомості;
 - б) культура міждержавних відносин;
 - в) культура електоральної поведінки;
 - г) культура політичної поведінки;
 - д) культура функціонування політичних інститутів.

2. **Які типи політичних культур виділили Г.Алмонд і С.Верба в книзі «Громадянська культура» (1963 р.)?**
 - а) патріархальний (традиційний);
 - б) теократичний;
 - в) підданський;
 - г) активістський;
 - д) правильно все вищезазначене.

3. **Такі типи політичних культур, як: індивідуалістична, елітарна, масова, виділяють за критерієм:**
 - а) типу політичного режиму;
 - б) рівня політичних цінностей;
 - в) характеру політичних цінностей;

г) комунікації.

4. Такі типи політичних культур, як демократична, авторитарна, тоталітарна, виділяють за критерієм:

а) історичного походження;

б) орієнтації суспільства на базові цінності;

в) типу політичного режиму;

г) ступеня взаємодії з іншими політичними системами.

5. Сукупність деяких особливостей політичної культури, що відрізняються від основних типів, характерних для певного суспільства, у політології має назву:

а) антикультура;

б) контркультура;

в) надкультура;

г) субкультура.

6. Якщо відбувається процес засвоєння людьми із покоління в покоління позитивних надбань політичної культури суспільства, примноження сукупного політичного досвіду, то це означає, що політична культура виконую функції:

а) мотиваційну;

б) інтегративну;

в) прогностичну;

г) захисну;

д) комунікативну.

Варіант 2.

1. Якщо носії певної політичної культури здатні дотримуватися стандартів цивілізаційної політичної поведінки, не допускати анархії, маніпулювання їх свідомістю, то це означає, що політична культура виконую функцію:

- а) пізнавальну;
 - б) соціалізаторську;
 - в) прогностичну;
 - г) виховну;
 - д) захисну.
- 2. Які типи політичних культур виділили Г.Алмонд і С.Верба в книзі «Громадянська культура» (1963 р.)?**
- а) патріархальний (традиційний);
 - б) теократичний;
 - в) підданський;
 - г) активістський;
 - д) правильно все вищезазначене.
- 3. Якщо відбувається процес формування в людини умінь орієнтуватися в політичному житті, усвідомлення конкретних інтересів і прагнень, засвоєння загальноновизнаних норм, то це означає, що політична культура виконує функції:**
- а) соціалізаторську;
 - б) ціннісну;
 - в) дезінтегративну;
 - г) прогностичну;
 - д) захисну.
- 4. Політична соціалізація є:**
- а) частиною поняття «політична культура»;
 - б) антиподом поняття «політична культура»;
 - в) синонімом поняття «політична культура»;
 - г) процесом засвоєння політичної культури.
- 5. Характерними рисами політичної соціалізації є, зокрема, те, що вона:**
- а) триває упродовж усього свідомого життя індивіда;

- б) проходить кілька стадій;
- в) не має ефекту «зворотної дії»;
- г) буває прямою і опосередкованою;
- д) правильно все вищезазначене.

6. Зазначте риси, що характеризують такий тип політичних особистостей як «компетентні спостерігачі»:

- а) особисто активно прагнуть влади;
- б) добре розуміються на політиці;
- в) незначною мірою цікавляться політикою;
- г) як правило, скептично ставляться до діючої влади;
- д) як правило, не прагнуть до активної участі в політиці.

Список літератури

ОСНОВНА

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Политические исследования. – 1992. - № 4. – С.122-134.
2. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика., - К., 2000.
3. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 2000.
4. Основи політичної науки: Курс лекцій /За ред. Б.Кухти. – Ч. 3; Політична свідомість і культура /Б.Кухта, Л.Кліманська, А.Романюк та ін. – Львів, 1998.
5. Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. – М., 1999.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Відп. ред. В.П. Горбатенко, Ю.С. Шемшученко. – К., 2004.
7. Політологія: підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил / За заг. ред. В.Ф.Смолянюка. – Вінниця, 2002.

8. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. А.Колодій, Л.Климанська, Я.Косміна, В.Харченко. – К., 2003.
9. Політологія: Посібник для студентів вузів / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К., 2002.
10. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. – М., 1999.

ДОДАТКОВА

11. Актуальные проблемы современной зарубежной политической науки: Реферативный сборник /Под ред. Разумовича Н.Н., Гаджиева К.С., Пивоварова Ю.С., Самбука А.Ф. – Вып. 1. – М, 1990.
12. Алексеева Т.А. Личность и политика в переходный период: проблемы легитимности власти // Вопросы философии. – 1998. - №7. – С.58-65.
13. Андреев С.С. Политическое сознание и политическое поведение // Социально-политический журнал. – 1992. - № 8. С.10-22.
14. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 1996.
15. Афанасьев М.Н. Поведение избирателей и электоральная политика в России //Полис. – 1995. - № 3. – С.23-29
16. Барков В.Ю. Социально-политический идеал в массовом сознании Украины. – К., 1999.
17. Барков В.Ю. Украина сегодня: политические, социальные и национальные детерминанты развития. – К., 1998.
18. Баталов Э.Я. Политическая культура современного американского общества. – М., 1990.
19. Бебик В.М. Наша політична культура //Політологічні читання. – 1992. - № 1. – С.11-37.
20. Бебик В.М., Головатий М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. – К., 1996.
21. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1990.
22. Брегеда А.Ю. Основи політології. – К., 1997.

23. Веденеев В.А. Политическая культура постсоветских обществ: традиции, либеральные ценности и перспективы: Учеб. пособие.- Кривой Рог, 2002.
24. Вишняк О.І. Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. – К., 2000.
25. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. – Ростов-на-Дону, 1996.
26. Головатий М.Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.– К., 2003.
27. Голосов Г.В. Сравнительная политология. – Новосибирск, 1995.
28. Гречко П.К. К вопросу о соотношении цивилизаций и культуры // Диалог цивилизаций: Восток – Запад – М., 1994.
29. Дженусов А.И. Различие структур и уровней развития политической культуры // Социально-гуманитарные знания. – 1999. - № 4. – С.108- 120.
30. Дмитренко М.А. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період. – К., 2006.
31. Житенев В. Политическая культура: опыт формирования и проблемы. М., 1990.
32. Ирхин Ю.В. Политология. – М., 1996.
33. Ирхин Ю.В. Человеческое измерение политики. – М., 1994.
34. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – М., 2000.
35. Курс лекций /Под ред. М.Н.Марченко. – М., 2000.
36. Личность и политика: Критический очерк современных западных концепций политической социализации. – М., 1988.
37. Мисюров Д.А. Политическая символика: структура и функции // Вестник МГУ. Сер. 12: Политические науки. – 1999. - № 1. – С.14-19.
38. Нагорна О.І. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. – К., 1998.
39. Общая и прикладная политология: Учебное пособие / Под общей ред. В.И.Жукова, Б.И.Краснова. – М., 1997.

40. Остапенко М.А. Традиційні підходи до моделі демократичного громадянина// Нова парадигма: Журнал наукових праць /Гол.ред. В.П.Бех. – Вип.45. – С.148-156.
41. Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26-27 лютого 1998 р.). – К., 1998.
42. Политическая наука: новые направления/ Под ред. Р.Гудина и Х.-Д.Клингеманна. – М., 1999.
43. Политология для юристов: Курс лекций /Под ред. проф. Н.И.Матузова и проф. А.В.Малько. – М., 1999.
44. Рукавишников В.О., Халман Л., Эстер П. Политические культуры и социальные изменения. Международные сравнения /Пер. с англ. – М., 1998.
45. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець 16 – перша половина 17 ст.). - К., 1998.
46. Соловьев А.И. Культура власти. – М., 1992.
47. Соловьев А.И. Политическая культура и модернизация российского общества. – М., 1992.
48. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. общество. – М., 1992.
49. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие/Сокр. пер. с англ. А.С.Богдановского, Л.А.Галкиной; Под ред. М.В.Ильина, А.Ю.Мельвиля. – М., 2002.
50. Шестопал Е.Б. Личность и политика: Критический очерк современных западных концепций политической социализации. – М., 1988.
51. Щегорцов В.А. Политическая культура: модели и реальность. – М., 1992.
52. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – Спб., 1992.